

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

A kiadóhivatalban átvéve:
 Egész évre... 16 kor.
 Negyedévre... 4 «
 Helyben házhoz hordva:
 Egész évre... 20 kor.
 Negyedévre... 5 «
 Vidékre postán szállítva:
 Egész évre... 24 kor.
 Negyedévre... 6 «

TISZÁNTUL

POLITIKAI NAPILAP

Megjelenik minden nap a hétfő és
 ünnep utáni napok kivételével.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
 Nagyvárad, Apáczai-utca 3.

A szerkesztőség kéziratok visszaadására
 vagy megőrzésére nem vállalkozik.

Előfizetések és hirdetések a
 kiadóhivatalhoz intézendők.

Egyes szám ára 8 fillér.

Iskolai egészségügyünk.

A szünidő pihenés után napbarnított arccal, foifrissült testtel, lélekkel indulnak tanulóink hosszú, zajos sorban az iskola nyitott kapui felé.

Azokon a kapukon belől kezdődik, ime az új tanév munkája. Megdöbbenően fontos munka ez tekintve, hogy tíz hónapon át lefoglalja ezer és ezer tanuló fiatal életének java negyed részét; tekintve, hogy ezek az ezrek, ez az emberanyag veszi majd át tőlünk a civilizáció és az életküzdő nagy feladatait.

Hisz nagy fontosságu volt a közoktatás már az ókor népeinél is; nagy fontosságu az emberi nem legkülönbözőbb koraiban. De főleg emelkedett fontosságu ma: a nagy szociális forradalmak átalakulás korában, a mind hevesebbé váló életküzdő arjában, úgy hogy fokozottabb áldozatokat kíván kül- és belföldön, úgy, hogy hazánk minden kis zugában folyvást több és több anyagi és szellemi erőt kell fordítani az iskolákra.

Csak hogy az emberanyag erősödése nem tart ám lépést a fokozottabb iskoláztatás követelményeivel. Sőt az tapasztalható az iskolaév folyamán, hogy a tanuló nemzedék mind gyengébb testalko-

tásu, mind vérszegényebb, mind idegesebb, mind hajlamosabb a betegségekre.

Ennek okát a kor könnyelműségén, bűncin és betegségein kívül, bizonyára az iskola hibáiban is kereshetjük. Az iskolában, mely évtizedek óta hevesebbet törődött a tanulók testi, mint lelki szükségleteivel.

A törvényhozás gondoskodik ugyan az iskolai egészségügyről a kor követelményeinek megfelelőleg. Elrendeli, hogy nagy ablaku, magas, szellős, egészséges tantermekből álljon az iskola. Meghatározza a tanulók létszámát, meghatározza; hány köbméter tér illet egy-egy tanuló; elrendeli az órák közti szüneteket (10—15—20 perc), elrendeli az iskolai kirándulásokat, testgyakorlatot. Rendel iskolaorvost, sőt iskolai fürdőket is a modern iskolai egészségügy értelmében.

De nézzünk körül csak városunkban: hány iskola van itt a törvényes szabta modern iskolai egészségügy követelményei szerint berendezve? Bizony, ilyen keveset találhatunk.

Vagy olyanok-e iskoláinkban a külső körülmények, melynek a tanulók testi épségének fennmaradását és szabad fejlődését biztosítják?

Tágasak, világosak-e a mi iskolatermeink? Nem zsufoljuk-e össze akár azo-

kat a tanulókat, akik otthon tágas, szellős, szép szobában nyernek gondos ápolást, vagy akár azokat, akik otthon a tulsufolt, piszkos, nedves családi szobában sohasem szívatnak tiszta levegőt?

Adunk-e elég alkalmat a tanulóknak a mozgásra törvényes szabta szünetekben, amikor egyszersmind kellő szellőztetésről gondoskodunk? Bizony nem tudom, hány tanár, tanító merne itt ezen kérdésekre »igen«-nel felelni.

Van akárhány tulbuzgó tanerő, aki még csemetés után is onja tudományát a tanulóra s nem veszi észre, hogy az üdülés perceit rabolja el tőle. Nem veszi észre, hogy a tanuló figyelme elfaradt, arca halványult, szeme bágyadtan tekint a hosszú rabságtól. Sőt haragszik, ha a tanuló ilyenkor visszasan felel. Ahelyett, hogy vinné ki tanítványait a szabadba s élénken érdeklődnek tanítványai testi egészsége iránt.

Hány gyermekbetegségnek, sőt tanulmányi, vagy fegyelmi vétségnek is elejét vehetné a tanár, ha leszállna katedrájáról s megkérdezné szeretetteljesen a sápadt, főfájós tanítvány rosszulletének okát; ha a gyermekegészség gondozását így személyes érdeklődésével és tekintélyével segítené!

Az elsatnyult nemzedék regenerálása

„TISZÁNTUL” TÁRCZÁJA.

A kastély előtt.

— A. Ferdinand Herold. —

Olyan embernek az elővigyázatával, aki mindennek ismeri az értékét, nyitotta fel ez a vándorlegény a kis papirozt, a melyben a sőt tartotta. Azután rátette azt a nagy kockás zsebkendőjére a fűre, majd egy hagymát hámozott hozzá s ebédelni kezdett. Hasra feküdt, a lábait elnyelte a gyom, sapkáját hátra tolt a fején, hagymáját belemártotta a sóba s óriási darabokat szelt le belőle és dugott a szájába.

Éppen június volt, gyönyörű napfényes idő s utja erre vezette a mezőségen át.

Egy arasznyira tőle egy fiatalos erdő terült el, smaragd zöld, egészséges növésű, mozgó rovarokkal, amelyek egyre harcra készen jöttek mentek az erdőaljban vagy röpködtek a fák között. Apró szunyogsereg, barnahátú, emberkezű lóférgek, vöröshangyák s egy csomó falánk apró jószág, páncélhátú és ragyogó, apró szemekkel.

Az első sószem, a mely a fűbe hullott, egész lázadást támasztott ebben a kis köztársaságban. Dolgozni, haragudni kezdtek, sürgőni torogni. Amott feljebb egy másik, egy

valóságos őserdő látszott, amely már felkúszott a lankás hegyoldalra is és az eget fenyegette fának koronáival. És ennek a zöld csodának kivágott tisztásán egy kastély emelkedett óriási méretekkel, mint egy kaszárnya s egyik oldalát terrasz vette körül, mely az alatta kanyargó folyócskában fürösztötte a lábát.

Az ember bevégezte ebédjét.

— Már dél lesz — mormogta.

Mintha csak neki akarna válaszolni, egyszerre egy harang szólalt meg. Nem komoly, templomi harang, hanem egy ezüstszavu kis harang, parancsoló, éles csengéssel, mértéktelenül, lékevesztetten, szinte hóbortos, megállni nem tudó szóval.

— Na! — mondta az ember meglepetten.

— A kastélyban most ülnék a villásreggelihez. — Felvonta a vállát. — Mi mindent fogyaszthatnak el ott!

Nem volt gonosz ember, de a hozzá hasonlókval való gyakori társalgás, meg a csavargásért elszenvedett börtönbüntetések urfalóvá tették. Gyűlölte a nagy épületeket, különösen ha azok egyes családok tulajdonát képezték.

Hanem azért egész boldogan evett tovább a hosszú ut után, melyet ma reggel már megtett. S a mig most már egy kis szalonnát rágcsált, fel-felnézett a kastély ablakaira s

elképzelte az inasok seregét, a mint egyenként hordják fel a tálakat a hófehér abroszszal leterített asztalra. És főleg a bort, az arany-sárga, meg rubinvörös isteni folyadékot.

A nyál összefutott szájában s dühös modulattal kiáltott fel:

— Egy csomó tolvaj minden gazdag ember!

Felállt, összehajtogatta gondosan a zsebkendőjét, a zsebébe tette, felvette botját, néhányszor félelmetesen megcsavarta azt a levegőben s így szólt:

— Hátha mennék.

Haragosan vágott neki az ösvénynek.

Mit tegyen egyebet? Mindegy volt neki, akármerre ment. Most csak egy hidra volt szüksége, a melynek segítségével átjuthasson a folyón. És mialatt keresett, egyre utját állta a kastély hegyesvégű kerítése. Végre mégis talált egy rést az alapozófalban, felmászott rá néhány lábnyira, keresztülbújt rajta s aztán egy szitokkal leugrott a másik oldalra.

A kastélytól nem messzire különös hidegséget érzett, szinte agyonnyomta az őt óriási méreteivel.

A kastély előtti pázsiton nem voltak szőnyegágyak, mint azt várni lehetett volna, a fű hatalmasan, szabadon nőhetett fel rajta. A terrasszon sem látott embert s mintha az ablakok is vakok lettek volna.

Iskolai idény

Telefon 130.

Telefon 130.

beáltával felhívom szives figyelmét a m. t. vevőközönségnek. **harisnya, esőernyő női és gyermek kalap különlegességi üzletemre**, hol nagy választék áll a vevőközönség rendelkezésére szolid, szabott árak mellett

Tisztelettel Ujhelyi Róza :: női kalap harisnya és ernyőkülönlegességi üzlete Nagyvárad, Rakóczi-ut. s:

leginkább az anyák útján volna valósítható és adunk-e valmit a leányok testi fejlesztésére? Hiszen keltőnek kivételével egyáltalában nincs rendszeres tornaoktatás leányiskoláinkban.

Az egész világon az most a jelszó: »ki a tanulókkal a szabadba, minél többször.« De az Istenért, hova vigyük itt a tanítókat a tanulókat a szabadba? Nincs Nagyváradnak egyetlen gyermekjátésteret, pedig az iskolák sem bővelkednek játéktudvarokban. A Bunyitay-liget még mindig az álmok világa, az pedig nem jut eszébe intéző köreinknek, hogy a vízmelegtelep területét kevés költséggel lehetne varázsolni pompás gyermekjátéktérre át, hova az ifjuság tanítói vezetése mellett üdülni, játszani mehetne a törvény által rendelt játék délutánokon, ahol a roska-dozó erejű-szellemileg túlterhelt, vérszegény nemzedék új testi-lelki erőt gyűjthetne Isten szabad ege alatt.

Ilyenfórmán a mi tanuló ifjuságunk az iskola falai közé van utalva s falak közt tölti ugyszólván egész iskolaéletét.

Legalább aztán ezek a falak megfelnének az iskolai egészségügy feladatainak. De ebben a tekintetben sem ideálisok az állapotok. Tulajdonképpen csak egyetlen monumentalis, modern pedagógiának és higiénának megfelelő iskolaépületünk van, a hadapródiskola. Azonkívül iskoláink csak több-kevesebb szerénységgel foglalhatnak helyet az eszményi iskolaépületek sorában.

Az utóbbi évtizedben sok középületünk létesült; de köztük aránylag nagyon kevés az iskola; nincs elég tanterem a folyton szaporodó tanulók belogadására, amiből az iskolai egészségügy legnagyobb veszedelme, a tulzsufaltság következik.

Uj iskolaépületeink legtöbbjében nem vette kellő figyelembe a műszaki tudomány, a nevelésügyi és egészségügyi szempontokat; de van aztán olyan régi börtönépületből átalakított iskolánk is, melynél szóba sem jöhetnek ezek a szempontok, melynek vastag falai közé szorított keskeny hosszú tantermeibe a kicsiny ablakon át nem hatalhat be elegendő szabad levegő és világosság.

Még a növény is elpusztul szabad levegő és napfény nélkül és mi így ápoljuk az emberanyagot? Ezt a vérszegény, ideges nemzedéket, melynek testi gondozását otthon a családban is elhanyagolják ezerféle privátóra és a szülők ezerféle elfoglaltsága és szereplése mellett.

Pedig a gyermekkorban, vagy ifjkorban elhanyagolt testi nevelést semmiféle későbbi gyógykezelés, fürdőzés nem pótolhatja, viszont bőségesen kamatozik a későbbi korban a jól ápolt, gondozott gyermekegészség.

Mint ahogy a kőszén visszaadja nekünk az ősidőben föld alá került fenyőkre ráözönlött napfényt és meleget; úgy térül meg az iskolai egészségügyre fordított gondosságunk a jövő nemzedék napfényes kedélyében, munkabírásában, energiájában.

Azért nincs elpazarol a egy fillér sem, ha milliókat költünk is az iskolai egészségügyre, mert mindnyájunk legfőbb érdeke, hogy ép testű és lelkű utódok váljalra tegyük majd az életküzdelem és haladás terhét.

Özv. Dr. Személy Kálmáné.

Elhatározta, hogy koldulni fog. Ilyen nagy uraktól kérni nem szégyen. De közben ökölbe rándult a keze.

Feljebb haladt Sapkáját szemére huzta, hogy elfedje annak hitelen támadt gonosz ki fejezését.

Az egyik lépcsőfokon egy öreg embert látott ülni, aki rövid pipájával szájában valami cserépben ázó rózsát nyesegetett. Mellette egész rakás pelargónia volt már frissen megkötözve hárszálakkal.

A csavargó illedelmesen leveite sapkáját s szölt — Nem akarom megsérteni, uram, de ma szokatlanul meleg van. Szabad volna egy pohár bort kérnem? Az öreg mosolygott.

— Almabort, ha akar, igen, azt kaphat — mondta, örülve, hogy van, akihez szóljon. — Azt is magam hoztam a vásárból a maipar. Itt már régen nem isznak igazi bort.

Szöszmöttölt egy keveset, aztán felállott, bement a kastélyba, s nemsokára egy üveggel és két pohárral tért meg. És minden tekintőre nélkül inni kezdtek a nagyuri kastély márvány lépcsőjén.

— Nincs itthon az uraság? — kérdezte a csavargó két pohár között.

Az öreg kacagni kezdett. Jókedvű, széles kacagással.

— Az uraság? Hiszen itt nincs uraság.

— És a reggelihez hívó harang? Hiszen az előbb hallottam szólani — felelte a csavargó ingerülten, mert azt hitte, hogy csak őt akarják innen elterelni ezzel a mesével.

— Nem, jó ember, itt nem lakik más, mint egy vén bolond leány, aki makacskodik s nem adja el a kastélyt, inkább megvárja, míg az magától romná omlik össze. Én csak azért maradok meg mellette, mert nagyon öreg vagyok már a költözködéshez. A dolog nem sok a nyolcvannégy éves kisasszony mellett, aki csak forralt tejen tengeti az életét, mert egyebet nem bír el már a gyomra. Bort? Nem, annak a szaga is beteggé teszi. Én magam sem iszom. Megvárom, míg az újévi ajándékot megkapom, olyankor hozatok egy-egy üveggel. Ah, a harangot kérde? A kisasszony süket, de azt akarja mégis, hogy harangozzanak, mint régen. Tudja, ez a mániája. Tetszik neki, szereti ha látja, hogy a közelet húzom, s akkor azt képeli, hogy halja a harangszót. Nem jön le soha a kastélyból, már nem bír járni, a tolszektől pedig fél. Nem, ő nem szokott viláreggelizni. Csak a nyelvét nyújtja bele a tejbé, mint egy vén macska. Az ebédidőben pedig sohasem jár seki.

A csavargó csendben itta ki a következő pohár almabor. Megtörülte a száját kezeféjével, kezébe vette botját s dadogva köszönte meg a szivesítást. Azután elment.

És egész nap egyre üldözte őt a szellemek villásreggeljének a kísértete, melyet ökölbe szoruló kezekkel, süket, vad dühtől lángoló szemekkel vélt látni a halott kastély nagy ebédteremben, míg Istennek ragyogó kék ege alatt elköltötte egyszerű ebédjét.

Szterényi Wekerléné. Szterényi József államtitkár látogatást tett Wekerle Sándor miniszterelnöknel. Az államtitkár a kereskedelmi tárca költségvetéséről számolt be a miniszterelnöknek.

Kossuth Ferenc Budapesten. Kossuth Ferenc kereskedelmi miniszter szeptember 6-án érkezik Budapestre. A miniszter egészségügyi állapota tökéletesen helyreállott. A miniszter hazaérkezése után azonnal átveszi miniszteri ünnepi vezetését és újult erővel kezdi meg a szünet előtt abban hagyott munkát.

Biharmegye a múlt hóban.

A megyei közigazgatási bizottság ülése

Biharvámegye közigazgatási bizottsága tegnapi tartotta meg szeptember havi ülését. Az ülésen Glac Antal főispán távolléte miatt Miskolczi Ferenc dr. alispán elnökölt. Az ülésen a felő ügyeket tárgyalták, melyek az egész déli-élőttől ki öltöttek.

Az ülés lefolyásáról tudósításunk a következő:

Jelen voltak: Fetszer Antal, Miskolczi Ferenc dr., Keszthelyi Zoltán, Varró Domokos, Wallner Ödön dr., Telegdy József, Ertsey Péter dr., Kassay Kálmán dr., Bartos Elemér, Papp Miklós, Balogh János, Nyisztor Alajos.

Az ülés megnyitása után az alispán időszaki jelentése következik, melynek előterjesztése után Kassay Kálmán dr. tb. főorvos terjesztette elő egészségügyi jelentését. A jelentés a megye területén uralkodó járványokról számolt be s bejelenti, hogy a kellő óvintézkedéseket fogantatosították.

Kanta Jenő állatorvos távolléte folytán Bartos Elemér terjesztette elő az állategészségügyi jelentést. Az állatorvos jelentésében a mezőtelki járványról is beszámol.

Telegdy József jelenti, hogy Mezőtelkiben már két hónap óta uralkodik a járvány és kéri a bizottságot, hogy a legmesszebbmenő intézkedéseket fogantatosítsák.

Bartos Elemér bejelenti, hogy az óvintézkedések megtették.

Az állategészségügyi jelentés után Kristóff Gyula a tanfelügyelő jelentést terjesztette elő. Bejelenti, hogy Belényes községben 1910. tanévre két új fiú és két leányiskolát állítanak fel. Ugyancsak bejelenti, hogy Nagyszalonta községét a vallás és közoktatásügyi miniszter kötelezte a polgári leányiskola felállítására. A tanfelügyelő végül kéri, hogy Tardi Lajos mezőtelegdi tanító ellen indítsák meg a fegyelmi vizsgálatot. A tanító ugyanis egy tanuló oly súlyosan vert meg, hogy a miatt feljelentést tettek.

A tanfelügyelő jelentését és javaslatát a bizottság egyhangulag elfogadta.

Keszthelyi Zoltán főjegyző terjesztette elő ezután a Bihari Erdőipar részvénytársaság kérelmét a szohodoli iparvasút közigazgatási eljárásának megállapítására vonatkozólag. A bizottság a bejárás hatánapját szeptember 20-ára jelölte ki.

Balogh János főjegyző terjesztette ezután elő az élesdi állatorvos fegyelmi vizsgálat megindítása iránti kérelmét. Az állatorvos ellen Kovács István és társai élesdi lakosok ugyanis azt a vádat emelék, hogy az állatorvos Élesdet zárlat alatt tartja minden alapos ok nélkül és hogy az állatorvos 10 korona honoráriumot követel a vádak súlyos voltára a fegyelmi vizsgálat elrendelését javasolja. A közigazgatási bizottság a javaslatot egyhangulag elfogadta.

Szíves pártfogást kérünk

Értesítés.

Van szerencsénk értesíteni szíves pártfogóinkat, hogy szeptember hó elsejétől angol uri szabó üzletünket Szent János utca 1. sz. a. megnyitjuk

Kiss és Társa angol uriszabók Nagyváradon.

Az állatorvos elleni panaszok után a mikló-lázuri rablásban részt vett Dobos László teketegvőrsi tanító ügye került tárgyalás alá. Tekintettel arra, hogy Dobos ellen büntügyi vizsgálat van folyamatban, a tegyelmi vizsgálatot ennek befejezéséig függőben hagyni rendelte a bizottság.

Végül a tanfelügyelő még bejelenti, hogy a kisdombrovciai tanító helyre Popovics Ivánt választották meg. Popovics Iván, Kuk Tógyer valódi néven Papp Tógyer, a haramia hírében álló tanító helyébe lett megválasztva.

A közigazgatási bizottságnak legérdekesebb tárgya volt Wallner Ödön megyei főügyész javaslata. Ez ideig ugyanis általános volt az a szokás, hogy még a 4 koronás adóhátralékosoknál azonnal fogatosították a dologi végrehajtást, ami nagy el eseredést szült az adózók között. A főügyész javasolja, hogy a jövőben 50 koronánál kevesebb adóval hátrányban levők ellen ne fogatosítsák a dologi végrehajtást.

Papp Miklós a javaslatot nem tartja hátrányosnak és megígéri, hogy annak keresztül vitelét meg fogja kísérelni.

A bizottsági ülés 1 órakor ért véget.

A szegényügy rendezése.

A szegényügy rendezése már évek hosszú sora óta sok gondot ad Nagyvárad város vezetőinek. Néhai dr. Bulyovszky József volt polgármester nagy buzgalommal fogott a dologhoz, de az adatok gyűjtésénél tovább nem juthatott, mert nem állott rendelkezésére az a nagy összeg, amely a nagyon nehéz kérdés megoldásához szükséges.

Azóta maradt minden a régi állapotban. Most azonban már meg van adva a mód, hogy komolyan hozzálásunk a dolog szanálásához. A közel két évvel ezelőtt elhunyt id. Rimanóczy Kálmán majdnem egy milliót érő ingatlant hagyományozott a szegényügy rendezésére, amelynek jövedelméből nagy részben segíteni lehetne a szegényügy mai állapotán.

Meg is alakította Nagyvárad város törvényhatósága a szegényügyi bizottságot, azonban addig nem végezhet érdemleges munkát a bizottság, még az anyagiak mellett sem, míg a kellő adatok nem állanak rendelkezésére.

Elsősorban szükséges, hogy a mai szegényügy állapotáról tiszta kép álljon a szegényügyi bizottság előtt. Hiszen eddig még azt sem tudta senki, hogy milyen viszonyok között élnek azok a szegények, akik a városi pénztárból nyernek havi segélyt. Így történet meg azután, hogy pl. a város olyan szegénynek is nyújt havi segélyt, aki különböző jótékony egyesületektől, intézményektől stb. havonként 100 koronánál több segélyt élvez.

A főkapitány megbízása folytán Kemény Ignác tb. alkapitány vállalkozott a nagy és fáradságos munkára, hogy a városi segélyezettekről, mindannyit sorba járva, személyesen felkeresve, pontos, kimerítő és az életviszonyaik minden fázisát feltüntető kimutatást készítsen. Hónapok tartó, nehéz munkát végzett s csak a napokban készült el vele.

Kemény Ignác tb. alkapitány ezen munkájában kimutatja, hogy az illetők minő segélyeket élveznek s milyenek a családi körülményeik;

rá vannak-e utalva a további segélyre; óhajtanának-e a létesítendő szegényházba felvétetni.

A 279 városi segélyezett következők egy van a jelentésben kimutatva:

Koruk: Férfi 30—35 éves 2, nő 30—35 éves 13; 40 éves férfi 4, nő 16; férfi 50 éves 4, nő 27; 60 éves férfi 22, nő 63; férfi 70 éves 25, nő 66; férfi 80 éves 11, nő 21; csupán nő van 90 éves, 5 személy.

Családi viszonyuk: nős 28, nőtlen vagy özvegy férfi 44; özvegyasszony 176, hajadon 22, férj nő 9.

Menhelybe való felvételt óhajtja: 13 férfi és 39 nő. **Nem óhajt** menhelybe menni: 23 férfi és 204 nő.

Az itt felsoroltak különösen az agg asszonyok a városi segélyen kívül 596 kor. különböző havi segélyt élveznek.

A terjedelmes kimutatást Kemény Ignác tb. alkapitány szakszerű, ügybuzgalomról tanuskodó jelentés kíséretében nyújtotta be a főkapitánynak. Érdekes része a jelentésnek, amelyben rámutat Kemény Ignác tb. alkapitány arra, hogy a segélyezettek a menházba való felvételt nem nagy számban kérik, mert fogalmuk sincs róla, miként lennének ellátva ott, de legfőképpen pedig azért idegenkednek a menháztól, mert szabadságukat féltik és a megszokott koldulásról, mely sokaknak elég jövedelmező is, nem akarnak lemondani. Akik pedig rokonaiknál, vagy régi barátaiknál laknak, készebbek inkább a városi segélyről is lemondani, mert a megszokott nyomort rájuk nézve kedvezőbbnek tartják, mint a menházi életet, amelyet rabságnak tekintenek.

Bár ezek az adatok még nem elegendők a szegényügy rendezésére, de már is elég ahhoz, hogy a szegényügyi bizottság komolyan munkához lásson s a szegényház ügyét közelebb hozza a megvalósításhoz.

A szegényügyi bizottság, mint ebből a munkából is látszik, még sok hasznát vesz Kemény Ignác buzgalmának és odaadó munkásságának.

Kik fizetnek legtöbb adót?

— *Előkészületek a jövő évi virilizsek névjegyzékének összeállítására* —

Nagyvárad városánál már készülnek a jövő évi legtöbb adót fizetők névjegyzékének összeállítására.

A városi adóhivatal már elkészítette azon 127 adófizetőnek a névjegyzékét, akik a legmagasabb adó összegeket fizetik. A névsor a következők:

Weisz Mór (Nagyszalonta) 7086.70 korona, Andrányi Károly és Fia 4852.30, Guttmann József 4782.12, Oláh Ferenc 4535.38, Bognár Sándor 4308.42, Moskovits Miksa 4206.32, Moskovits Farkas 3293.70, Kurländer Ede dr 3210.25, Friedmann Benő 2981.50, Rimanóczy Kálmán 2928.47, Deutsch K. I. 2822.80, Incze Lajos 2787.82, Rendes Vilmos 2643.29, ifj. Moskovits Mór 2548.42, Weinberger Lajos 2449.66, dr. Löblé László 2433.99, Leitner Márton 2129.45, Levitter Miksa 2107.28, Rothbart Bernát 2090.—, dr. Weimann Jenő 2039.62,

id. Moskovits Mór 2032.06, Moskovits Adolf 2007.05, Diósi Lajos 1991.22, Moskovits Miksa 1958.56, Kepes László 1942.46, Papp György 1911.37, Moskovits József dr 1868.15, Munk Béla dr 1846.25, ifj. Klein Sámuel 1673.45, Schiller József 1660.50, Molnár Henrik 1659.80, Várnai Ferencz dr 1627.82, Farkas Izidor 1591.80, Fábry József 1541.40, Adorján Emil dr 1524.13, Löwinger József 1500.—, Wégner Ödön 1476.—, Lichtmann József 1462.40, Breider Ármán 1456.90, Knapp Lajos 1441.38, Piesz Áron 1432.69, Farkas József 1413.16, Pekanovits Imre 1409.06, Kugler Albert 1404.49, Olári Gyula 1358.82, Kiss Károly 1330.69, Moskovits Miksa dr 1322.38, Miskolczy Barna 1317.07, Rothbart Ignác 1308.70, Rádl Ödön 1304.80, ifj. Berger Sámuel 1302.50, ifj. Popper József 1278.64, Wermeles Kornél 1262.20, Rimanóczy Béla 1254.70, Müller Salamou 1226.45, Benedek Dávid 1173.50, Ullmann Sándor 1158.50, Stern Márton 1132.74, ifj. Ullmann Izidor 1118.58, Grámm Károly dr. 1115.40, Roth Ármán 1105.32, Fröhlich János 1085.70, Harmathy Károly 1086.80, Leipnik Mihály 1040.16, Grósz Sándor 1039.06, Weiszlovits Lajos 1015.90, Nyiry Béla dr. 1000, Kohn Dávid 997.44, Reisner Ede 986.20, Grósz Béla 957.80, Engel Ignác 949.46, Glück Mór 932.26, Rosenberg Izsó 926.93, Adorján Ármán dr. 902.52, Váradi Ödön dr 901.98, Erőss Rezső 895, Incze Lipót 893.94, Sebestyén Lajos 891.80, Heller Márton 864.39, Léderer Márton 861, Vécsi Ignác 859.83, Papp József 858, Kain Jakab 831.40, Germán Károly 830.10, Mihalo-vics János 815.10, Plathy Miklós, 808.78, Bárdos Imre dr 801.85, Középegy Kálmán 801.66, Mezey Mihály 792.85, Kepes L. Miklós 773.36, Salamon Benedek 764.80, Perlesz József 754.45, Friedländer Sámuel dr 744.10, Mihály Lajos dr 742.48, Stokker József dr 710.21, Deutsch Hermann 708, Boros Jenő 706.50, Klein Dávid 689.02, Helyfi József 683, Hoványi Gyula dr 679.58, Brüder Jenő 662.70, Deutsch Simon 647.45, Weimann Henrik 630.82, Tisza István gr. 628.93, Hann Lajos 628.60, Kertész Ferenc dr 625, Hlatky Endre 615.84, Schwarz Izidor 592.80, Olasz Béla dr 582.22, Fekete Sándor 557, Mangra Vazul 553.50, Gerő Ármán 546, Schiff Ernő dr 539.15, Molnár Lajos 492, Mayer László dr 463.80, Schweiger Ede dr 462.96, Gyémánt Jenő dr 460.50, Huzella Gyula 959.80, Berkovits Ferenc dr 409.20, Konrád Márk dr 409, Frankó Endre dr 987.80, Farkas István 444.10, Reismanu Mór 303.59, Weisz Ernő 269.96, Hoványi Géza dr 1941.62, Fleischhacker Gyula 102, Popper Ákos dr 1701.

Ezek közül lesz 62 a jövő évben mint virilizs tagja Nagyvárad város törvényhatóságának. Természetesen az itt felsorolt adóösszegek még sok változáson esnek át, mert azoknak a jelentkezőknek az adóját, akik diplomával bírnak, vagy iparkamarai tagok, kétszeresen számítják s így a tényleg magasabb összegű adót fizetőket megelőzik a névsor összeállításánál.

A fentebb közölt 127 adózó között van 58 várad-ujvárosi, 56 várad-olaszi-i és 13 váralja-velencei lakos.

Kérjük igen tisztelt vidéki olvasóinkat, hogy előfizetéseiket mielőbb megújítani sziveskedjenek, nehogy a lap szétküldésében e miatt akadály történjen.

Zárdába menő leánykák részére **iskolakötények**, **harisnyák**, **keztük**, **reggeli és sárcipők**, **esőernyők**, **fiókos tükrök**, **evőeszközök**, **mosdótálak**, **haj-, ruha- és fogkefék**, **ugyszintén fésűk**, **szappanok** és **iskolatáskák**, **könyvszijak**, **toktartók** legjutányosabban **szerezhetők be**

Friss és Társánál
Rákóczi-ut.

Telefon 130. Telefon 130.

Férjgyilkos asszony.

Szenzációs gyilkosság tartja izgalomban Nagytótfalu község lakóit. A különben csendes község fel van bűszülve. Egy szorgalmas közszeretetlen álló gazda ember fekszik halottas ágyán, kit saját felesége mérgezett meg tegnap reggel. A gyilkosság oka az egész falu előtt köztudomású dolog. Az asszony megunta az urát, másokkal udvaroltatott magának s mikor férje szíven kérte tetteit, kinevette s másnap megmérgezte a legnagyobb nyugodt, gonosz hidegvérrel. Részletes tudósításunk a következő:

Nagytótfalu községben mindenki ismerte és tisztelte Sándor Lajos gazdát. Jól is ment a gazda sorja, mert szorgalmas munkája meghozta gyümölcsét s az első gazdák közé küzdötte fel magát. Mégis lett volna elégedve sorával Sándor Lajos csak a felesége, szül. Kovács Zsuzsanna viselkedése rontotta meg életét. Az asszony igen csinos menyecske s a legények szívesen settenkedtek körülte, mit ő igen szívesen fogadott, sőt annyira ment kicsapongásaival, hogy a falu már szájára vette.

A férje nagyon jól tudta felesége viselt dolgait, de hallgatót, hogy meg ne rontsa a házi békét, csak néha kérte az asszonyt.

— Zsuzsanna, te már nem vagy gyerek, hagyd fel a tréfálkozással.

— Ilyenkor ez a szemébe nevett s azt válaszolta:

— Nem lehetek olyan véa dörmögő, mint te.

Hogy megcsalja a felesége, azt sosem hitte Sándor Lajos gazda.

Vasárnap azonban figyelmeztették barátai felesége kicsapongásaira, s még ekkor is szép szóval kérte az asszonyt, hogy ne tegyen olyan dolgokat, ami pletykára adhat alkalmat. Erre hevesen tört ki a kacér menyecske s nagy családi perpatvart rögtönzött. Hétfőn aztán kibékült az urával, de csak színleg, mert közbe rettentő tervet eszelt ki, hogy megmérgezza a férjét.

Tegnap, mielőtt munkára ment volna Sándor Lajos, reggelit kérte a feleségétől. Az asszony, ki már elkészült rettentő tervével, szíves szavakkal kínálta férjét szalonáival s szokása ellenére pálinkával is megkínálta. Sándor gazda boldogan látott a reggelizéshez, mert azt hitte, hogy neje megszívlelte szavát s vissza ér házába házasságuk első éveinek boldogsága, egyetértő szeretete.

Vigan emelte fel a pálinkát tartalmazó sötét palackot s nagyot ivott belőle. Alig tette le azonban az üveget, égő fájdalom futott végig testén s kinjában mint őrlő kiáltott fel:

— Gyilkos! Mit tettél velem?! Pár percnyi tántorgás után eszméletlenül nyult el a szoba padlóján, iszonyu kínok közt vergődve.

A gazda kiáltozására összeszaladtak a szomszédok s mielőtt a gyilkos asszony eltűnethető volna sötét bűnének jeleit, besiettek a szobába, hol a megmérgezett gazda szörnyű kínok között a padlón vergődött.

Alig egy óra múlva orvos is érkezett Horváth István személyében, ki nyomban megállapította, hogy Sándor Lajost marólguggal mérgezték meg, melyet pálinkába keverve ivott meg.

Az alkalmazott gyors bélmosás már mit sem használt, mert leirhatatlan kínok között meghalt Sándor Lajos gazda.

Csakhamar megjelent a csendőrség s a su-

lyos gyanúkok alapján letartóztatta a gyilkos asszonyt: Kovács Zsuzsannát.

Az előjáróság jelentést tett a kir. ügyész ségnek, mely ma fog kiszállni a helyszínére.

Mint villám járta be a gyilkosság híre a falut, mindenféle nagy izgalmat szülve.

UJDONSÁGOK.

* **Személyi hírek.** *Glac* Antal főispán tegnap este Budapestről Nagyváradra érkezett és ma átveszi hivatalát. — *Rimler* Károly polgármester Bad Kreuzenből, ahol néhány hétig üdült, hazaérkezett Nagyváradra. Értésű újság szerint a város ügyeinek vezetését szombaton veszi át.

* **Közigazgatási ülés a városházán.** Nagyvárad város közigazgatási bizottsága ma, csütörtökön, szeptember hó 2-án délután 3 órákor tartja rendes havi ülését.

* **A Legényegylet küldöttsége a kath. nagygyűlésen.** Hazaérkezett a Nagyvárad-i Katolikus Legényegylet küldöttsége a szegedi IX. katolikus nagygyűlésről. A küldöttség, mint írjuk, *Mellau* István igazgató vezetéke alatt vasárnap reggel indult el, miután a székesegyházban az egyleti igazgató által tartott szentmisén résztvett. Lélekemelő körmenetben vonult végig Szeged széles utcáin a legfőbbesőbb eucharisztikus Krisztus imádsására a sok ez-re menő ember közt, számos egyesület és társulat, köztük a Nagyvárad-i Katolikus Legényegylet küldöttsége is saját dísz zászlója alatt. Mély lelkisedéssel kísérelte mindenütt a nyilvános és zárt ülések szónokainak beszédeit, melyek a leggyakoribb kérdésekkel foglalkoztak. A legényegyletek életében fontos esemény volt az augusztus 30-án, a szegedi kath. körben dr. Várossy Gyula, kalocsai érsek elnöke alatt tartott legényegyleti szövetség alapszabályainak megalkotása miatt. Ez alkalommal üdvözölte az elnökió ersek az ujonnan alakuló szegedi kath. legényegyletet. Ez értekezleten jelen voltak a küldöttség tagjai, amint egyesületük is már előbb belépett az országos szövetségbe. Nagy meglepetést szerzett a várad-i legényegylet küldöttsége a nagygyűlés hivatalos bankettjén. A kath. kör udvarán sátor alatt körülbelül ezer vendég jelenlétében több felszólalás történt. Elsőnek gróf *Zichy* János köszöntötte fel a királyt és a pápát, mire felhangzott a nemzeti és a pápai himnusz. Egyszer csak valami összehangosított dallamokra lett figyelmes az elők fő közönség, melynek sorából hallja a dalárdát, a várad-i dalárdát kiáltások hangzóak az erkélyek felé. Onnan adott programmon kívül szerenádok a legényegylet küldöttsége Huszár László vezetéke mellett. Nagy tapsvihar adta meg jutalmát a várad-i vállalkozásnak. A küldöttség tagjai az ország legnagyobb és legszebb katolikus városa nevezetességeinek megtekintése után ismeretekkel gazdagodva és lelkesedéssel telítve tértek vissza Nagyváradra és hálásak azok iránt, kik e tanulságos kiküldetést számára lehetővé tették.

* **Esküvő.** *Pálffy* Jenő, az Eszterházy hercegi hitbizomány uradalmi szakaszmezőke, *Pálffy* Béla gyomai püspökös öccse hétfőn vette otárhoz Szegeden *Gulácsy* Irénkét, *Gulácsy* Endre máv. főellenőr és neje, Gabányi Ilona leányát. A fényes esküvőn Nagyváradról és Biharmegyéből is többen vettek részt.

* **A jegyzők és a millenáris év.** Az állami, megyei és városi tisztviselők nyugdíjainál az 1896 évet, mint millenáris évet háromszorosán számítják. A jegyzőknél megfeledeztek erről és a millenáris évet is csak egy évnék tudták be. A biharmegyei jegyzők már 1906 ban mozgalmat indítottak, hogy ők is részesüljenek abban az előnyben, amelyben a többi tisztviselők. A megye törvényhatósága méltányosnak is találta a kérelmet és teljesítette is. A belügyminiszter azonban nem hagyta jóvá a megye határozatát. A jegyzők nem nyugodtak bele hanem a múlt évben ismét kérvényt adtak be a törvényhatósághoz, amit ismét teljesített a megye. A belügyminiszter tegnap küldte le erre vonatkozó határozatát a megyére. A belügyminiszter ez uttal sem hagyta jóvá a megye határozatát. A miniszter azzal indokolja határozatát, hogy a jegyzői nyugdíj alap múlt évi zárszámadása 30000 korona hiányt mutat és hogy a jegyzői nyugdíjalap jelenleg is csak úgy tartható fenn, hogy a megye 1 százalékos pótdadót vetett ki. Az esetben pedig, ha a millenáris évet három évnék számítanák, úgy a jelenleg szolgálatban levő jegyzők nyugdíj élvezeténél évi 6848 korona többlet kiadás fordulna elő, mely megkétszereződne, ha még az 1896 év óta nyugdíjba ment jegyzők nyugdíj járulékait telemelnék. Ezt pedig a jegyzői nyugdíj alap ne bírja meg.

* **Kinevezések.** *Faragó* Alfréd és *Kezgyes* István nagyszombatai állami főgimnáziumi helyettes tanárokat, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a jelenlegi állomáshelyeiken rendes tanárokká nevezte ki.

* **Szolcsányi Béla halála.** Nagyvárad város tisztikarának egyik fiatal érdemes tagja *Szolcsányi* Béla t. b. aljegyző, néhai *Szolcsányi* Hugó jogtanár fia hosszas szenvedés után tegnapelőtt elhunyt. Öt éve szolgált Nagyvárad városát. Ezelőtt mintegy 2 hónappal súlyos betegség támadta meg különben is gyenge szervezetét. Súlyos bajával a közeli Brátkán remélt gyógyulást, de eredménytelenül. A korán elhunyt ifju temetése ma, csütörtökön délelőtt 10 órákor lesz a Lukács György-utcai gyászszháztól.

* **A muzeumi lopás.** Tegnap Czövek rendőrfogalmazó az iratok bemutatása mellett, a vizsgálóbírótól Kovács László ellen elfogató parancsot kért és kapott. Czövek egész éjjel a főkapitánysági épületben letele, nem hoznak Kovácsról hit, vagy nem e sikerült valahol elfogni, de eddig Kovácsnak nem jutottak a nyoma. Tegnap délután Kovácsnak Üllői-ut 109. szám alatti lakásán a rendőrség házkutatást tartott, a házkutatáson résztvett a muzeum könyvtárigazgatója, *Fejérváthy* László is, mint szakértő. Hat ládára való könyveket és okmányokat találtak, melyeket letoglaltak. A könyvek és okmányok között sok nagyértékű van és kétségtelennek látszik, hogy ezek is a muzeumból származnak. A lopásra a muzeumban akkor jöttek rá, amikor Müller behozta az okmányokat és ezek között találták azt a kávéványt, *Kosuth* Lajos saját kezírását, amely a Habsburg ház detronizálásáról szól. Ha a muzeumban nem is tudják, hogy milyen okmányokat vettek, kaptak, őriztek, de annyit mégis tudtak, hogy ezt a nagyértékű okmányt már egyszer megvették Müller ellen Grion azért tett följelentést, mert Müllernek, akinek csak 5 százalék járt az okmányokért, melyekért neki a muzeumban 800 koronát ajánlottak, csak 500 koronát akart adni. A rendőrségre így került az ügy. Kovács László már 1903. óta lopja a muzeumot. Régebben anyósával adta el a lopott könyveket és okmányokat, utabban pedig kedvesével, egy férjes asszonnyal. A rendőrségen azt hiszik, hogy Kovács elfogatása sikerülni fog.

* **Olasz léghajós Nagyváradon.** Szeptember hó 12 én érdekes látványosságban lesz része Nagyvárad város közönségének. Egy bolognai olasz léghajós, *Merighy Giacomo* érkezett Nagyváradra, hogy az általa készített léghajót bemutassa felszállás közben. A hatalmas, teljesen új ballont most készíti a Rhédey-kertben. A léghajóba az olasz felszállás előzetesen maga készíti a ballon megtöltéséhez szükséges gázt, úgy, hogy a közönségnek alkalma lesz az előkészületeket is megfigyelni. Az érdekes látványosságot a Sport téren mutatja be a közönségnek. *Merighy Giacomo* már az egész világon miát bátor léghajóst ismerik. Beutazta és fellszállott léghajóján már Amerikában, Ausztráliában, Európa minden országában s most Afrikából jött vissza Európába.

* **Az orvosok kongresszusa.** A tudósok legnagyobb érdeklődésének tárgya tegnap is a Nemzeti Múzeum K. épületében folyó közös tanácskozás volt az immunitásról. Igen magas színvonalon álló előadást tartott Gruber müncheni professzor a baktériumok virulenciájáról. Az egész vita, amelynek lényeges részéhez hozzászólt, az előadó magyarázatának megalkotásával, Preise tanár, annak a kérdésnek eldöntése körül forgott, hogy a véráram és általában a szervezet mennyi baktériumölő anyagot tartalmaz és mennyit, mily arányban, mily vegyületben kell a szervezetbe bevinni, hogy a fertőző betegségeket, mint amilyen a kolera, az antrax stb. meggyógyíthassák. Ez a kérdés volt tegnap napirenden a tudományban. De aligha van kiáltás rá, hogy ezt a kérdést, a maga összes kompromisszáival, ez a kongresszus meg fogja oldani. A buvárlatok eredményei nem fedik egymást, ami a vitaelőadásból legvilágosabbban kitűnik. Sőt még hosszú időre van szüksége a buvárlatoknak, hogy ebben a kérdésben egységes eredményre jusson.

* **Házkutatás a soványító kura miatt!** Egy nagyváradai kertész felesége *Stolmár Ilma* még az év elején egy vegyi szert talált fel, mely soványító szerül kitűnően bevált. A találmányt a feltaláló felküldte a szabadalmi hivatalba, ahol az orvosszakértők az egészségre nem károsnak nyilvánították. Az országos közegészségügyi felügyelőség szintén megvizsgálta a találmányt és megengedte, hogy mint orvosságot hozzák forgalomba. *Stolmár Ilma* szabadalmaztatta is találmányát és több fővárosi és nagyváradai gyógyszerésznek ajánlotta megvételre. A gyógyszerészek árusításra el is vállaltak több palack szert, amely kitűnően be is vált. Tudomást szerzett erről az *Andrássy-uton* levő Bayer-téle gyógyszerár és feljelentést tett *Stolmár* ellen a belügyminiszternél. — A miniszteriumban mint kuruzsló ellen tett Bayer feljelentést s ennek alapján a miniszter elrendelte a vizsgálat megindítását. A vizsgálat vezetésével a nagyváradai rendőrség lett megbízva. A rendőrségről tegnap *Kemény Ignác* tb. alkapitány és *Barna Armin* dr. orvos egy detektív kíséretében megjelentek *Stolmár Ilma* lakásán és ott házkutatást tartottak. Találtak összesen 40 palack soványító szert, amit befoglaltak és a rendőrségre szállították. Hiába mutat *Stolmár* a szabadalmi okiratot és az orvosi engedélyező okiratokat a rendőrségnek, nem használt semmit, a szereket elkobozta. *Stolmár Ilma* tegnap azonnal távirati panaszt adott be a belügyminiszterhez a rajta esett sérelem orvoslása végett. A feljelentő Bayer cég ugyanis nem tudta azt, hogy *Stolmár* találmánya szabadalmazva van és azért tett ellene feljelentést, viszont a miniszteriumban is megfigyeltek róla, hogy a szert szabadalmazták s így adták hitelt Bayer feljelentésének.

* **Egy tanító sorsa.** *Radovits János* már tizenegy éve működik Rontón a görög keleti iskolában, mint tanító. Ez alatt mint okleveles és ügyes tanító úgy a közönségnek, mint a tanfelügyelőségnek is megelégedését vívta ki. A tanító már a második korpótléket is élvezte az államtól és mégis most a bizonytalanságnak van kitéve a családjával együtt. A tanító 14 évi működése alatt ugyanis a görögkeleti szentszéknél *R. Radovits János* tanító tiszten elkerülte a figyelmét és véglegesítésétől ez alatt az idő alatt egyáltalán nem gondoskodott még a vármegyei közigazgatási bizottság valamint a vallás és közoktatásiügyi miniszter a tanító véglegesnek tekintette a tanfelügyelőség előterjesztése alapján. A múlt tanév végén júniusban ugyanis *Vasady Lajos* tanfelügyelő kint járt Rontón és ott a tanuló szüleitől megkérdezte, hogy megvannak-e elégedve *Radovits* tanítóval? A válasz egyhangú volt. A tanítóval mindenki meg volt elégedve, mire a tanfelügyelő pótlóalakrú a görögkeleti szentszék mulasztását az 1907 évi XXVII. t. c. 2. §-a alapján a tanító végleges tanítónak jelentette ki s ennek alapján tett előterjesztést a megyei közig. bizottsághoz, mely azt el is fogadta. Most egyszerre a görögkeleti szentszéknek eszébe jutott a rontói tanítóság is és kirta a tanító választást. A tanító választás ugyan az eddigi hangulatból ítélve *Radovitsra* lesz kedvező, azonban tekintettel a sok pályázóra, a választás napjűg még minden *Radovits* ellen lehet, ami azzal végződne, hogy *Radovits* tizenégy évi szolgálat után családjával együtt kenyér nélkül maradna. *Radovits* panaszt is adott be a tanfelügyelőhöz ebben az ügyben. A panaszt *Mangra* vikáriusnak adták ki véleményezés, illetve jelentés tétel végett. A vikárius tegnap meg is tette jelentését. E ismeri, hogy *Radovits* tizenégy évig tanított és hogy ez alatt nem lett véglegesítve, azt is elismeri, hogy *Radovits* 14 évi szolgálat alapján nyerte el a két korpótléket is amiből világosan az következik, hogy a miniszter is véglegesnek tekintette *Radovitsot*. A jelentés azonban nem ismeri el azt, hogy az 1907. évi törvényekik úgy intézkednék, miszerint *Radovits* 14 évi szolgálat után véglegesnek tekintendő.

* **Agyonütötte a villám.** Szombaságról jelenté tudósítók: *Láza János* vasványi lakos 11 éves fia kedden délben, miután rendesen ebédet vitt ki a mezőn dolgozó édesatyjának. Ebéd után a fiu az üres edényekkel megindult hazafelé. Amint lassan ballagott, sötét felhő borította be az eget, megeredtek az ég csatornái s villámlások hasították ketté a sűrű fekete felhőket. A fiatal gyermek, egy vas ág törzsű terebélyes fa alá menekült a zuhogó eső elől. Rosszul tette, mert pár perc múlva egy nagy dördülés, egy villámlás és a fiu szénúé égve felkúdt a villámsújtotta fa tövéből.

* **Egy részeg garázdálkodása.** Kedden éjjel 11—12 óra között a kórház előtt nagy ribilliót okozott *Dobránczi Ferencc* beragott atyafi. Részeg állapotban jobb szórakozás hiányában az éjjeli járókelőket szóval sértgette, sőt tetteleg is bántalmazta. A közelben álló rendőr, egy megbántalmazottól figyelmetve a bekapocniált alakot bekérte a rendőrségre. A garázdla részeg ellen folyamatosan tették a kihágási eljárást.

* **Középiszkolai tanár jó családból való** katolikus kisdedeket ellátásra el fogad. Cim a kiadóban.

x **Telefon 897.** Az őszi idény közeledtével van szerencsénk a n. é. vevőközönség b. figyelmét felhívni ujonnan berendezett és legnagyobbított üzletünkre, melyben berlini és párisi divat tudósítások alapján úgy a női felöltőknél, mint a szövet és fehernemű osztálynál a legszebb és legfinomabb áruk vannak raktárom. Mérték után megrendeléseket jutinyosan eszközlünk. Tisztelettel *Klein Géza* és *Odón Nagyvárad Rákóczi-ut 2.*

x **ISKOLAI BEIRATÁSOK** megkezdődtek, mely alkalomból ajánljuk gyermek cipők, kalapok és feherneműek beszerzésére **REICHARD** áruháza céget Fő-utcán.

IRODALOM.

☒ **Katholikus Szemle.** A kitűnően szerkesztett folyóirat szeptemberi füzeté a következő érdekes tartalommal jelent meg: *Hajós Szaniszló*: A modern ember Isten nyomában. *Pámer László S. J.*: A remeteélet az egyházban, különösen hazánk földjén. *Dr. Radványi Terfi*: A kiapad. *Bán Aladár*: A finn-ugor népek dalaiból. A kötött sapka regénye. Könyvismertetések és bírálatok.

EGYESÜLETEK.

(*) **A pénzütemzeti tisztviselők nyugdíjgye.** A Magyarországi Pénzütemzetek Országos Szövetségének a-gi-e alatt, immár nagy arányokban bentakozik ki ezen nemzeti mozgalom, melynek célja a pénzütemzeti tisztviselők évvizedes óhaját, miszerint jövőjük a mai ingatlaga alapról a nyugdíjbiztosítás szilárdabb talajára helyeztessék, egy tiszteletteljes Országos Pénzütemzeti nyugdíjgyesület keretében megvalósítani. Már megjelent és Magyarország 1200 vidéki pénzütemzete vezetőségének beküldetett a Pénzütemzetek Országos Nyugdíjgyesülete alapítóinak lelkes hangú felhívása melyben úgy az alapítványi részjegyek jegyzését, mint alkalmazottjaiknak a Központi Nyugdíjgyesületbe való beiratását kéri. A felhívást aláírta *dr. Hoványi Géza*, a Nagyváradai Takarékpénztár vezérigazgatója, a Magyarországi pénzütemzetek Országos Szövetsége nyugdíj bizottságának elnöke *Hajduczy József*, a Dévai Takarékpénztár vezérigazgatója, a Pénzütemzeti Tisztviselők I. orsz. kongresszusa nyugdíj bizottságának elnöke és *dr. Hantos Elemér*, a Magyarországi Pénzütemzetek Országos szövetsége ügyvezető titkára. A felhívás alapján egy helybeli, mint a vidéki előkelő pénzütemzetek nagy része már el is határozta a belépést és egyben alapítványi részjegyeket is jegyzett, mirol majd a már említett szeptember 8-iki együttes gyűlésen a pénzütemzetek és pénzütemzeti tisztviselők szövetség beszámolóit fog.

MULATSÁG.

* **A Legényegylet háziestélye.** A Legényegylet szept. 5 én vasárnap háziestélyt rendez *Teleky-ut 13. sz.* helyiségében. A háziestély programja: 1. tagfelvétel; 2. a tónicskola ügye; 3. a szegedi küldetés. A felvétel előtt álló együleti tagokat pontos megjelenésre s az egyület iránt érdeklődőket, valamint eddigi szives látogatóit az estélyen való részvételre ez uton kéri az egyület igazgatója.

Igazságszolgáltatás.

§ **Revolveres tüntetőik a vádlottak padján.** Valósággal esemény számba menő tárgyalás lesz ma a budapesti törvényszék előtt. Ugyanis ma kerülnek a múlt évi *Andrássy-uti* revolveres szocialista tüntetőik a bíróság elé. A tüntetőik már 11 hónapja ülnek fogságban. A vádlottakat egy egész sereg szocialista ügyvéd fogja védeni. A tárgyalás iránt óriási érdeklődés nyilvánul meg.

KÖZGAZDASÁG.

Budapesti tőzsdetuósitások.

A gabonatuózsde határidői.

Budapest, szeptember 1.

— Délután 4 órakor. —

Buza május 1909. 60 kilogrammonként	14.35
Buza októberre	13.97
Buza ápr	11.80
Rozs okt.	10.29
Zab május a	—
Zab októberre	7.78
Tengeri máj. 1909	7.86
Tengeri júl.	8.05
Tengeri májusra 1910.	7.24

Értékdőzsde.

— Délután 4 órakor. —

Osztrák hitelbank részvény	634.—
Osztrák magyar államvasúti részvény	733.75
Leszámító bank	482.—
Rimamurányi	572.—
Osztrák m. államvasúti részv.	697.60
Közúti vasút	662.—
Városi villamos vasút	269.—

Hivatalos árfolyamok

A budapesti ara- és értékdőzsde 1909. szept. 1.

Magyar arany járadék 4 száz.	111.00
Magyar koronajáradék 4 száz.	93.25
Magyar koronajáradék	82.75
Magyar földteherment. kötvény 4. sz.	240.—
Horvát-szlavon földteherment. kötvény	95.50
Osztrák járadék papírban	186.—
Osztrák járadék ezüstben	145.—
Osztrák járadék aranyban	97.25
Osztrák korona járadék	99.—
1860. osztr. államsorsjegyek	116.50
Osztrák magyar bankrészvény	197.50
Magyar hitelbank-részvény	150.25
Osztrák hitelbank-részvény	730.—
Magyar hitelrészvény	748.—
London vista	831.50
Páris vista	689.50

TÁVIRATOK.

A görög király lemondása.

London, szeptember 1. Orosz előkelő körökben meg vannak győződve róla, hogy a görög király minél előbb beadja lemondását. A király a lemondás után Konstantin nagyherceghez menne és ott tartózkodna állandóan.

A török szultán utazása.

Konstantinápoly, szept. 1. A szultán, a trónörökös, négy herceg, a nagyvezér, a tengerészeti miniszter és néhány udvari tisztviselő kíséretében flotillán Brüsszába utazott, ahonnan szombaton visszatér. Brüsszában már napok óta készülnek a fogadtatás-a. Mudaniában egy külön flotilla üdvözölte a szultánt. A sajtó ennek az utnak, mint számos év óta az elsőnek, jelentőséget tulajdonít. A mai minisztertanácsban a seik ül izlam elnökölt. Az örmény lapok szerint a kormány egy millió fontot fog Adana nemzetgazdasági céljaira fordítani. Az Ittihad illetékes forrásból bejelenti Nuradunghian közmunkaügyi miniszter lemondását. A Tasviri Efkiaer jelenti, hogy hivatalos jelentések szerint a jemeni felkelőket a csapatokat visszakergették a hegyek közé.

Kirabolt vonatok.

Pétervár, szeptember 1. Rikovo szibériai vasúti állomáson rablók megtámadtak egy személyvonatot. A rablók rálöttek a vonatra s a postakocsból elvittek százhuszezer rubelt, amire aztán megengedték, hogy a vonat tovább menjen. A személyvonat alig félórával később összeütközött egy tehervonattal, s tiz utas és nyolc vasúti alkalmazott elvesztette életét.

Newyork, szept. 1. Harrisburg és Levistons állomások között a Filadelfiából Pittsburg-felé haladó gyorsvonatot Filadelfiától nem messzire négy álarcos rabló megállította. A rablók megkötözték a vonatvezetőt, a gépészt megsebesítették s a fűtőt rákényszerítették, hogy a vonatot elhagyja. A rablók a postakocsból elvittek több aranyrudat s azután eltűntek. Utközben elvesztettek egy ötezer dollárt érő aranyrudat. Egy alagutnál ujokat állotta az alagut öre s közte és a négy rabló között elkeseredett harc keletkezett, amelyben az ör az egyik rablót agyonölte, azonban ő maga is megsebesült. A három másik rablónak sikerült elmenekülni.

Hivatásának esett áldozatul.

Szeged, szeptember 1. Tegnap délután 7 és 8 óra között Magyar János törvényszéki bíró a törvényszéki épületben saját hivatalos helyiségében hirtelen meghalt. A haláleset csak ma délelőtti vették észre. A megtartott vizsgálat során megállapították, hogy Magyar agyszélhűdés következtében halt meg. Az orvosok az agyszélhűdését a túlfeszített szellemi munkának tulajdonítják. A bíró halála nagy részvétet keltett Szeged-n.

Nagy árviz Mexikóban.

London, szeptember 1. A legújabb mexikói hírek szerint az árviz következtében ezeröt száz ember halt meg s tizenöt ezren vannak menedék nélkül. A kárt hatvan millió koronára becsülik. Legtöbbet szenvedett a hetvenezer lakost számláló Monferó, ahol a vízbefutlak száma ezerkétszáz. Eddig hatszázötven holttestet sikerült kiaknázni. A vízvezeték elpusztult, a villamos világítás megszűnt s a vasúti síneket a víz elmosta. Egy később érkezett távirat szerint a halottak száma kétezer s hajléktalanoké harmincezer. Momferében magában ezeröt száz emberélet pészult el. A várost járványos betegségek fenyegetik.

A szerkesztővért lelelő

Dr. VUCSKIOS GYULA.

NYILTTÉR.

A NAGYVÁRADI

nyilvános Nőipariskola

a beiratások Schlauch tér 10. megkezdődtek. Az intézet a m. kir. kereskedelmi miniszterium felügyelete alatt áll. Minden egyes szakosztálya iparjogosult.

Szakosztályok: Fehérnemű szabás varrás. Női ruha szabás varrás. Fehér színes mühimző. Csipkeverő, szövő. Festő osztály
Beiratási díj 2 kor. Tandij egy félévre 50 korona, havi részletekben is fizethető. Bencelakók felvétetnek.

T. Dudinszki Anna, Budó Jánosné,
intézet tulajdonosnő. okl. kézimunka tan. helyettes igazg.

Feldstrick Kálmán

könyvkötészete és dobozgyártása.

Nagyvárad Rákóczi-ut Moskovits-palota.

Fennáll 18 év óta.

A kir. ítélőtábla, a kir. törvényszék, a hadapródiskola, az összes megyei főszolgabíróságok, körjegyzőségek szerződéses szállítója.

Iskolai könyvek bekötése a legolcsóbb árban eszközöltetnek 24 óra alatt.

Tisztviselőknek 10 % engedmény.

Szülők figyelmébe!

Chrisztoné Dús Ilona

tulajdonát képező hatóságilag engedélyezett háztartási iskolában (Rákóczi ut 15.) folyó hó 15-étől az ugyancsak hat. eng.

kézimunka tanfolyam is

megnyitott, szakavatott, okleveles tanítónők vezetése mellett, melyre növendékek felvétetnek. A tandij igen mérsékelt. El-sajátíthatók az összes

női kézimunkák

valamint felsőruha és fehérenemű

szabás és varrás.

Növendékek felvétetnek a

főző-tanfolyamra

is a szünidőre, kik csekély havi tandij mellett a legfinomabb sütemények, cukorkák, sülték, pástétomok, krémek, gyümölcs befőzések készítését is kényelmesen elsajátíthatják.

Vidéki növendékek

bentlakásra elfogadtatnak. Az intézetben igazi családi felügyelet és gondozásban részesülnek.

Felvilágosítást nyújt

az igazgatónő.

Nagyvárad, Rákóczi-ut 15. sz.

Közgazdasági Bank Részv.-társ.

Nagyvárad, Teleky-utca 10 szám.

Telefon 742 sz. Postatakarékpénztár 20161 sz.

Betétek után tiszta

5%

kamatot fizet.

UJ SZÜCS ÜZLET!

Szíves tudomására hozom a n. é. közönségnek, hogy Nagyváradon a Zöldfa passagéban teljesen újonnan berendezett modern

szücs üzletet

nyitottam, holis minden e szakmába vágó munkák saját felügyeiletem alatt készülnek, u. m. gallérok, muffok, szőrme kabátok úgy újonnan, mint átalakítást és javítást olcsón és pontosan eszközölök.

Szíves megbízásokat tisztelettel kérem,

Dózsa János,
szücs mester.

Bebiztosított üzletemben szőrme téli ruhák szakszerűen kezeltetnek

Biró László

férfi és női divat szabó.

Párizs-utca 2. sz. Saját ház.

A nagyváradai tisztviselő fogyasztási szövetkezete szabója.

Telefon 832.

Telefon 832

A Nagyváradai Sörfözde „Bihar” sörcsarnoka.

Kossuth-utca Füchsl-palota.

Van szerencsém a nagyérdemű közönséget értesíteni, hogy külföldi példa szerint

à la couvert étkezést

rendezek be a mai naptól fogva.

1 ebéd 1 K. 10 f.

étlap szerint **3 tál ételből**: leves, főzelék és sültből álló. Ugyiszintén

1 vacsora 70 f.,

melyek jóságra és finomságra egyik leg hírnevesebb konyha által sem lesznek felülmulva.

Versenyzek a leghírnevesebb és lefinomabb fővárosi konyhákkal.

Nagyváradai sör gyári kimérésben.

Legfinomabb nagyváradai és érmelléki borok.

Számos látogatást kér kiváló tisztelettel

Popovits Sándor,
üzletvezető.

SZABÓ JÁNOS

úri divat szabó és egyenruha készítőnél a legdivatosabb szövetek dus választékban vannak főhalmazva.

Modern szabás. Izléses munka.

Fő-utca, (Gerliczy-palota)

Tanuló felvétetik.

Állami felügye-
let alatt álló

nagyváradai középiskolai internátus

gimnáziumi, reáliskolai, felső kereskedelmi és polgári iskolai tanulók részére, Egyenkinti tanítás nevelőtanárok vezetése és ellenőrzése mellett. Szigorú korreptótlás és naponkénti kihallgatás a feladott leckékből.

Az ellátás, tan- és nevelés díja egy tanévre 700 kor.

Az intézet a város **legegészségesebb** helyén fekszik, közel a **tanintézetekhez**. Bő tájékoztatást kívánatra küld az intézet **tulajdonosa és igazgatója**, kivel értekezhetni lehet naponként **9—12-ig**,

Nagyvárad, június hó 22.
Tisza Kálmán-tér 9.

DÉNES PÁL,
intézettulajdonos és igazgató.

MAGYAR BANK

Részvénytársaság NAGYVÁRADON Fekete-Sas palota

ALAPTŐKE

1,000.000 korona

Elfogad betéteket,

Előleget ad értékpapírokra,

Elfogad letéteket őrzésre,

Leszámitol váltókat,

Törlesztéses (amortisat is)

:jelzálogkölcsonöket:

engedélyez házakra és vidéki birtokokra.

TÖRELEZTES JELZÁLOGKÖLCSONÖKET

10, 15, 20, 25, 30, 35, 40 és 50 évi visszafizetésre

féléves részletekben,

melyekben a kamat és tőke törlesztése bennfoglaltatik, 500 koronától kezdve a legelőnyösebb feltételek mellett ad,

esetleg drága kamatozású kölcsönöket konvertál a

Polgári Takarékpénztár Részvénytársaság Nagyváradon.

Kölcsönkéreseknel telekkönyvi kivonat és kataszteri birtokiv beküldése szükségeltetik.

Pártoljuk a helyi ipart!

Tanulók felvételnek

Telefon 491. szám

Eredeti saját gyártmányu ESSLINGENI FAREDONYÓK

Acéllemez görredőnyök, vasszerkezeti munkák, vasrácsok,
tűzhelyek, sárkerítések, csavarárak, épület vasalások stb.

kizárólag **Szántó Dezső** mű- és épület-lakatosnál
Szent János-utca 25. szám ■ Versenyképes árajánlattal szívesen szolgálunk.

Pártoljuk a helyi ipart

Tanulók felvételnek

Telefon 491. szám

Lapkihordó nők

fix fizetéssel felvételnek
a Tiszán ut kiadóhivatalában

EUROPA

nagyszálló

Nagyvárad, Rákóczi-ut.

Tulajdonos: Fülöp István.

Szigorúan szolid családi műhely.
Nagyvárad legszebb — vadregényes
kerije a hegy tövében. Minden este
elsőrangú mozgófénykép előadás. Ki-
zárólag saját szüretelésű borok. Fris-
sen csapolt kőbányai sör. Estéként
cigány zene. Kifogástalan magyar
:: konyha. Polgári árak. ::

Halló! Kérem a 882. számot! t. i.

Frenkel Ignác

asztalos

Kert-utca 16. szám alatti butorraktárát, hol
minden szoba- és konyha-butor raktáron van.
Vesz és elad kevésbé használt butorokat. Bu-
tor tisztítást és szakszerű javításokat a legol-
csóbban végez. Butorszükségletünk beszerzése
előtt saját érdekünkben ne mulasszuk el a
fenti céget felkeresni.

Kecskeméthy István

terme, sörcsarnoka, kavéháza, legszebb
kerthelyisége NAGYVÁRAD, KERT-UTCA.

Naponta frissen csapolt sör, saját termésű
:: tisztán kezelt hegyi borok ::

Társas ebédek, vacsorák, vagy lakomák
étlap szerint, vagy megállapított árak mel-
:: lett elfogadtatnak. ::

Abonensek elfogadtatnak mérsékelt árak
:: mellett ::

*Egyben van szerencsém a vidéki
utazó közönség szíves figyelmét
felhívni, hogy vendég szobáimat
ujjonnan berendeztem és tisztán-
tartására különös gondot fordít-
tok. Ugyisint a szállóhely olcsó
ár mellett szíves rendelkezésre áll.*

*Hol szórakozunk esténként? csak is a
NEMZETI SZALLODA hívós és kel-
lemes kerthelyiségében, hol minden este
mozgófénykép előadások tartatnak ci-
gány zene mellett. Minden második
nap teljesen új műsor.*

Számos látogatást kér tisztelettel

KECSKEMÉTHY ISTVÁN

a Nemzeti Szálloda bérloje.

MEGLEPŐ SZINTE ESODALA-
TOS GYÖGYEREDMÉNYEKA

APTAMÁSI

LITHIUM-GYÖGYVIZ-

*zel gyomor, vese-hólyag és
bélbántalmaknál vala-
mint asthma bronchiale,
köszvény és húgysavas
diathesis eseteiben.*

Kapható Wurst József fűszer-
csengete- és ásványvíz kereskedő-
től N. Váradi, Rákóczi-ut 7. sz.

A legmegbízhatóbb arcápolószer
a szeplő és májfolt ellenes

Lilium-Krém

szappan és puder.

Ára 1—1 korona. Ára 1—1 korona

Kapható:

„Arany-Sas” gyógyszerárában
Nagyváradon, Szent László-tér.

Iskolai idény beálltával

fedezzük szükségletünket kész fiu- és gyermekruhákban csakis

KÁLMÁN FERENCZ

férfiszabó kész ruhaáruházában

Nagyvárad, Rákóczi-ut. (Az Orsolya-zárdával szemben.)

Legjobb helyen készült munka.

Utólérhetetlen olcsó szabott árak.